

NÁRODNÝ KOORDINÁTOR VZDELÁVANIA DOSPELÝCH

Zručnosti pre život na Slovensku

September 2023

Ivana Studená a Ľubica Gáľlová

POLICY BRIEF

POLICY BRIEF

Zručnosti dospelých sú v posledných rokoch na Slovensku výrazne prítomné vo verejnom diskurze najmä v súvislosti s technologickými zmenami, ale aj v súvislosti s negatívnymi demografickými zmenami. Digitálna a zelená transformácia a ich viacrozmerý charakter sú už výrazne prítomné v našom každodennom živote a počas realizácie tohto relatívne krátkeho projektu sa vo verejnom diskurze na Slovensku prudko zvýšil záujem o účinky umelej inteligencie. Vplyv technologických zmien a súčasných spoločenských premien na zručnosti pre život dospelých je v centre záujmu odbornej komunity a verejnosti viac ako predtým. Jedným z cieľov tohto projektu bolo iniciovať aktivity, zosieťovať zainteresované strany a zmapovať súčasný stav zručností pre život na Slovensku, ako aj identifikovať oblasti, v ktorých je potrebné zručností pre život dospelých podporiť z verejných zdrojov. Projekt Zručnosti pre život bol navrhnutý ako jedna z rýchlych reakcií na to, čo je vnímané ako jeden z najvýznamnejších posunov v oblasti zručností dospelých potrebných pre ich každodenný život.

Identifikácia oblastí, v ktorých by sa mala uskutočniť politická intervencia na zlepšenie zručností pre život, môže byť náročná, pretože zručnosti pre život sú prierezovým pojmom a aktivity, ktoré môžu ovplyvniť túto oblasť zručností dospelých, zvyčajne zahŕňajú širokú škálu zainteresovaných strán. O zručnostiach pre život sa na Slovensku zatiaľ nediskutovalo z hľadiska potenciálnych funkcií, ktoré môžu v tejto súvislosti prevziať politiky vzdelávania dospelých. Existujú ad hoc dôkazy o aktivitách realizovaných mimovládnyimi organizáciami a niektorými aktérmi politiky, ktoré majú vplyv na zručnosti pre život dospelých, či už ide o priamych účastníkov alebo verejnosť, ktorú oslovili výsledky projektových aktivít. Chýba pochopenie toho, ako by sa politiky a verejné financovanie mohli efektívne využívať z hľadiska podpory zručností pre život dospelých. otvoriť diskusiu o potrebe riešenia problematiky základných zručností na národnej úrovni.

Projekt Zručnosti pre život realizoval Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV) ako Národný koordinátor Európskeho programu vzdelávania dospelých s cieľom podporiť komplexný pohľad na potreby vzdelávania dospelých vo vzťahu k výzvam v oblasti zručností pre Slovensko a vytvoriť priestor na diskusiu a formulovanie príležitostí, priorít a ohrození, ktoré dospelí na Slovensku potrebujú riešiť vo vzťahu k ich súčasným alebo budúcim nedostatkom v oblasti zručností.

Cieľom projektu Zručnosti pre život bolo:

- Otvoriť v komunite aktérov vzdelávania dospelých diskusiu o význame zručností pre život.
- Zvýšiť povedomie o dôležitosti zručností pre život vzhľadom na technologické, ekonomické a sociálne zmeny v slovenskej spoločnosti.
- Zhromaždiť údaje založené na dôkazoch o súčasnej praxi v oblasti zručností pre život dospelých.
- Identifikovať výzvy a priority v oblasti podpory zručností pre život dospelých.
- Informovať tvorcov politik a zainteresované strany o potenciálnych oblastiach intervencií na podporu zručností pre život dospelých prostredníctvom verejného financovania.

Zistenia projektu sú založené na:

- i) dokumentárnom výskume zameranom na iniciatívy v oblasti politiky zručností pre život na Slovensku a v zahraničí;
- ii) prehľade literatúry, ktorá je relevantná pre zručnosti pre život, vrátane akademickej literatúry a správ z nedávnych aplikovaných projektov;
- iii) analýze pôvodných kvalitatívnych údajov získaných pre projekt prostredníctvom dotazníkov;
- iv) analýze informácií z diskusií pri okrúhlym stole, ktoré boli prepísané a analyzované metódou tematického mapovania (dostupné sú aj vo forme mapovacej správy).

1. Zručnosti pre život sú relevantnými aktérmi konsenzuálne považované za dôležitú tematickú oblasť, ktorá si na Slovensku zaslúži väčšiu pozornosť tvorcov politik i vzdelávacích inštitúcií. V dôsledku nových a stále sa stupňujúcich tlakov, ktoré implikujú potrebu podpory v oblasti zručností pre život, by mala byť táto podpora dostupná pre všetky skupiny dospelých, vrátane tých, ktoré mali v minulosti všeobecne dobre rozvinuté zručnosti pre život.
2. Koncept zručností pre život sa vníma ako koncept, ktorý zahŕňa základné zručnosti. Pojem základné zručnosti sa vzťahuje na nevyhnutnú úroveň zručností potrebných pre život (osobný ako aj spoločenský) a pre prácu. Koncept zručností pre život rozširuje pohľad na zručnosti o komplexnejší prístup k tomu, ako možno rozvíjať zručnosti pre život a prácu a aká by mala byť ich úroveň a zloženie, aby bolo možné viesť spokojný život.
3. Koncept základných zručností by sa dal veľmi zjednodušene spojiť s „prežitím“, zatiaľ čo koncept zručností pre život sa vzťahuje skôr na „spokojnosť“ jednotlivca. Preto skupiny označené za zraniteľné z dôvodu nedostatočných základných zručností potrebujú podporu aj v oblasti zručností pre život.
4. Dospelí sú na Slovensku vo všeobecnosti ohrození z dôvodu rizík, ktorým čelí ekonomika a spoločnosť na makroúrovni. Pociťujeme to najmä v súvislosti s riešením digitálnej transformácie, schopnosťou posúdiť kvalitu informačných zdrojov a rozvíjaním občianskych postojov a zručností. K ďalším všeobecne dôležitým oblastiam patrí riadenie zdravia a riešenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom a oblasť rodičovských zručností.
5. Motivácia k učeniu je slabo rozvinutá a nie je dostatočne uznávaná ako neoddeliteľná súčasť plánovania efektívnych vzdelávacích aktivít alebo všeobecných iniciatív na podporu zručností pre život. Jedným z dôvodov môže byť nedostatok pozitívnych skúseností učiacich sa z počítačového vzdelávacieho systému, ktorý je v oblasti inovácií pomalý a taktiež nedostatočne reaguje na nové individuálne a spoločenské potreby.
6. Nedostatok motivácie súvisí aj s obmedzenou osobnou skúsenosťou s prínosmi celoživotného vzdelávania. Prax v oblasti poskytovania vzdelávania dospelých je v kontexte vzdelávacích aktivít rozptýlená. Projekty alebo programy realizované v uplynulých desaťročiach neboli dostatočne nápomocné pri rozvíjaní kontinuálnych a na učiaceho sa zameraných príležitostí podporujúcich účasť na rôznych vzdelávacích príležitostiach.
7. Účinné prístupy k rozvoju zručností pre život na Slovensku je potrebné rozvíjať v rozmanitejších a vzájomne prepojených prostrediach. Identifikovali sme silnú polarizáciu v podporných schémach alebo projektoch, ktoré možno charakterizovať ako nástroje šité na mieru verus univerzálne nástroje. Univerzálne schémy sa zvyčajne vyvíjajú zhora nadol z národnej úrovne a ich očakávaný vplyv môže byť na začiatku schém preceňovaný. Kľúčovými aktérmi, ktorí rozvíjajú aktivity šité na mieru a bez formálneho charakteru, ktoré sú pozitívne pre zručnosti pre život, sú odborníci z praxe, ktorí často pôsobia v neziskových organizáciách alebo pre ne pracujú. Je pozitívne, že tento prístup aplikujú aj niektorí národní aktéri.
8. Je veľmi dôležité, aby aktéri a rámce politik integrovali úspešné aktivity z miestnej úrovne iniciované zdola, alebo na nich stavali. Ide o dôležitý a nevyhnutný prístup na podporu intervencií a budovanie udržateľného ekosystému vzdelávania dospelých.
9. Miestne ekonomické a sociálne potreby určujú zameranie zručností pre život v konkrétnych geografických oblastiach. Návrh vzdelávacích aktivít a ich integrácia do neformálneho a miestneho prostredia sa mení pre cieľové skupiny alebo špecifické zameranie na zručnosti pre život. Aktéri a komunity vytvárajú základ pre individuálny prístup k zručnostiam pre život. Individualizovaný prístup je nevyhnutnou podmienkou každého programu zameraného na podporu zručností pre život.

10. Rozvoj ekosystému vzdelávania dospelých je dôležitý pre vytváranie prostredia pre podporu zručností pre život. Takýto ekosystém je založený na aktivitách rôznych aktérov v rôznych lokalitách a regiónoch, ktorí môžu vytvárať včasné a cielečné intervenčné aktivity relevantné pre jednotlivcov a ich zručnosti pre život.
11. Súčasná situácia na Slovensku je z hľadiska prístupu dospelých k programom alebo aktivitám podporujúcim a rozvíjajúcim životné zručnosti založená na malom počte fragmentovaných intervencií. Úspešný prístup založený na zručnostiach pre život na Slovensku môže vyžadovať prepájanie týchto rôznorodých aktivít, tak aby mal každý dospelý prístup k podpore zručností pre život prispôbených jeho potrebám.
12. Partnerstvá sú pre vybudovanie funkčného a otvoreného systému vzdelávania dospelých kľúčové. Regionálne rozdiely majú silný vplyv na rozvoj rámcov spolupráce v oblasti zručností pre život.
13. Účinná podpora zručností pre život pre každého dospelého predstavuje základ pre dobre rozvinutý a fungujúci ekosystém vzdelávania dospelých. Preto sa domnievame, že cielečná podpora životných zručností dospelých môže byť jedným z účinných prístupov k budovaniu systému vzdelávania dospelých v spoločnosti založenej na celoživotnom vzdelávaní, rozvoju spoločenstiev praxe, podpore živých miestnych komunít a zvyšovaniu aktívneho občianstva na Slovensku.

ODPORÚČANIA PRE TVORBU OPATRENÍ A POLITÍK

1. Pri rozvíjaní zručností pre život je veľmi dôležité vytvoriť primeranú intervenčnú logiku založenej na potrebách konkrétnych cieľových skupín. Mohlo by sa zdať samozrejmé, avšak rozsah medziregionálnych, ako aj vnútroregionálnych rozdielov na Slovensku si vyžaduje formulovať potenciálne dôsledky špecifických regionálnych a miestnych potrieb už na začiatku akýchkoľvek politických iniciatív, najmä tých s prevládajúcim prístupom zhora nadol.
2. Z tohto pohľadu by akékoľvek univerzálne politické nástroje a programy/projekty, ktoré uplatňujú univerzálne geografické riešenia a riešenia zamerané na cieľové skupiny, mohli mať na Slovensku systematicky obmedzenú schopnosť pozitívne ovplyvňovať a zlepšovať a rozvíjať kultúru vzdelávania pre rozvoj zručností pre život. Pri nastavovaní finančných schém by sa malo prihliadať na zabezpečenie udržateľnosti overených aktivít a poskytovateľov.
3. Pri budovaní iniciatív a partnerstiev na podporu rozvoja zručností pre život sa ako jeden z najúčinnejších prístupov na Slovensku ukázalo monitorovanie úspešných aktivít na miestnej úrovni a hľadanie spôsobov, ako na nich stavať.
4. Programy a iniciatívy, ktoré by mali pozitívny vplyv na zručnosti pre život, musia prijať prístupy s implicitným zameraním na vnútornú motiváciu učiacich sa. Učiaci sa neustále čelia prekážkam, ktoré im bránia zúčastňovať sa na vzdelávaní. Jednotlivci s vážnejším nedostatkom zručností pre život, najmä tí, ktorí majú problémy so základnými zručnosťami, sa s veľkou pravdepodobnosťou nachádzajú v znevýhodnenom materiálnom alebo sociálnom prostredí. Nedostatok motivácie je vnímaný ako všeobecná prekážka pri riešení demotivovaných učiacich sa. Štruktúrovanie aktivít v súvislosti s každodennými problémami učiacich sa, najmä tých s nízkou úrovňou zručností, je jedným z najlepších spôsobov začlenenia motivácie do návrhu aktivít.
5. Účinné aktivity zamerané na zručnosti pre život sú často koncipované ako praktické činnosti, ktoré nemajú jednoznačný charakter vzdelávania a odbornej prípravy. Je dôležité, aby to bolo uznané v politických iniciatívach a programoch.

6. Častým negatívnym faktorom sa stáva duševné zdravie a nedostatok rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom. Je to jedna z dôležitých tém pre intervencie v oblasti zručnosti pre život, ale je potrebné, aby sa do nich viac zapojili zdravotnícke služby, poradenstvo a podpora odborníkov z oblasti psychológie.
7. Nedostatok motivácie k učiu sa bol označený za jednu z kľúčových tém, ktorým je potrebné venovať viac pozornosti. Vnútoraná motivácia je kľúčovým faktorom pre oslovenie dospelých, ale zároveň platí, že vnútornú motiváciu môžu jednotliví učitelia sa rozvíjať len postupne. Hoci je teda motivácia kľúčová, najmä vzhľadom na nízku mieru účasti dospelých na vzdelávaní a odbornej príprave, je nevyhnutné nájsť spôsoby, ktorými možno vnútornú motiváciu podporiť z hľadiska koncepcie aktivít. Ako jeden z prístupov, ktorý môže byť účinný, bol uvedený väčší dôraz na pomoc učiacim sa pri identifikácii výhod, ktoré by mohli dosiahnuť pri účasti na vzdelávaní. Demonštrácia prínosov účasti na rôznom vzdelávaní je účinná pre učiacich sa a zamestnávateľov.
8. Pri tvorbe programov zameraných na konkrétne zručnosti alebo cieľovú skupinu je potrebné dbať na dôslednú analýzu potrieb, možností a obmedzení, aby sa zabezpečilo správne zacielenie vzdelávacích aktivít a podmienky, za ktorých bude rozvoj zručností prebiehať.

O PROJEKTE

Názov projektu Národný koordinátor Európskeho programu vzdelávania dospelých

Koordinátor Štátny inštitút odborného vzdelávania

Trvanie 2022-2023

Webová stránka www.vzrucnostiprezivot.sk www.vzdelavaniedospelych.sk

Kontakt czv@siov.sk

Ďalšie zdroje Zručnosti pre život na Slovensku. Mapovacia správa
<https://zakladnezrucnosti.sk/wp-content/uploads/2023/11/Zrucnosti-pre-zivot-2023-SK.pdf>

Spolufinancované Európskou úniou. Vyjadrené názory a stanoviská sú názormi autorov a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nemôžu nieť zodpovednosť.

